

Мироненко Ю. С.

студент групи СП-41, ФСП,
НТУУ «КПІ»

Науковий керівник: к.ю.н.,
доцент Чепульченко Т.О.

Актуальні питання вдосконалення Конституції України

Питання вдосконалення конституційного ладу в Україні вже декілька років є предметом обговорення у політичних колах, ЗМІ, суспільстві в цілому. Правознавці та політичні діячі висувають різні теорії й ідеї щодо вдосконалення основ конституційного ладу в Україні. Але сам процес конституційної реформи, а також пошуку сприятливої моделі вдосконалення конституційного ладу в Україні дещо затягнувся, тоді як суспільство вимагає змін.

Розділ I Конституції України закріпив засади конституційного ладу, визначивши нашу країну як демократичну, соціальну, правову (тим самим встановивши орієнтир у подальшому розвитку держави), людину, її життя, честь і гідність – найвищою цінністю, а народ – єдиним джерелом і носієм влади.[1] Серед вчених-конституціоналістів (Барабаш, Шаповал, Тодика) поширена думка, що конституційна реформа повинна полягати в конкретизації цих положень, створенні реально-діючого механізму забезпечення принципу поділу влад, народовладдя, забезпечення прав і свобод людей.

Досить спірним важливим питанням залишається форма правління. На думку професора С.Серьогіної, саме від правильного вибору форми правління, який залежить від національних та соціально-політичних особливостей суспільства у державі, залежить, наскільки ефективно буде працювати апарат держави [4].

В.Сухонос зазначає, що вибір форми правління потребує вирішення статусу глави держави. На думку правника, в Україні відсутні фундаментальні дослідження інституту глави держави, а спроби копіювання досвіду західних країн без належного наукового обґрунтування, врахування національного досвіду державного будівництва спричинили проблеми у функціонуванні органів державної влади [5].

Правник-науковець Ю.Барабаш (в минулому – член Конституційної Асамблеї), розглядаючи статус глави держави в Україні, робить висновок, що нині цей статус є певним компромісом між різними політичними угрупованнями. Вчений звертає особливу увагу на запропоновану Шарлем де Голем модель президентської влади, за якої президент виступає у ролі арбітра, який використовує набір важелів для досягнення компромісу в суспільстві між різними політичними силами, виражає інтереси всього суспільства у відносинах з іншими органами влади, з іншими державами. Справедливим й актуальним є зауваження щодо перебування глави держави над політичними пристрастями, що періодично існують у суспільстві, в стінах парламенту і уряду [2]. Отже, президент за цією моделлю врегульовує ситуацію в разі дестабілізації, сприяє узгодженню суспільних групових (у т.ч. класових), індивідуальних інтересів, інтересів різних політичних сил, виступаючи при цьому гарантом суверенітету й територіальної цілісності держави, прав і свобод людини і громадянина.

У політичних колах і суспільстві в останній час обговорюється питання переходу до парламентської форми правління, за якої посада президента буде відсутня. Але при цьому не враховується той факт, що парламентська форма правління потребує й значної відповідальності парламентарів за свої рішення, стабільності в партійній системі, яка нині в Україні є нерозвиненою. Українська партійна система будується на якості лідерів, хоча повинна будуватися на ідеологіях. Це зумовлює постійну нестабільність в політичному середовищі, й як наслідок низьку ефективність роботи парламенту через протиріччя лідерів й політичних угруповань.

Розглядаючи ще одну форму правління – президентську, необхідно зазначити, що вибір цієї форми правління скоріше зумовлений запитом суспільства «на сильну руку», який характерний для більшості країн пострадянського простору (за виключення країн Балтії). Проте для цього необхідна наявність лідера, а також розвиненого механізму імпічменту. В іншому випадку президентська форма правління може перерости у суперпрезидентську й завершитися узурпацією влади [3].

Ще одним спірним питанням є питання відповідальності органів державної влади й можливість відкликання чиновників, депутатів зі своїх посад. Конституція України не передбачає можливості відкликання народного депутата з посади, не встановлює виборчу систему (це питання конкретизується у виборчому законодавстві й вирішується залежно від розстановки політичних сил). В. Тернавська зазначає, що для успішної конституційної реформи необхідно доповнити Закон «Про Кабінет Міністрів України» розділом про конституційно-правову відповідальність уряду, а саме чітко визначити поняття та види порушень, види санкцій та створити процедуру накладення санкцій. Крім того, слід ввести солідарну відповідальність уряду й парламенту, оскільки винесення недовіри уряду при збереженні попередньої коаліції унеможлиблює формування якісно нового уряду, а солідарна відповідальність дисциплінує парламент, зробить парламентарів більш відповідальними за свої дії [6].

Невирішеними залишаються питання запровадження діючого механізму народовладдя, що полягатиме в можливості всенародного обговоренні законопроектів, можливості внесення проектів законів за народною ініціативою (ця пропозиція в свій час містилася в програмах більшості політичних сил, але жодних кроків щодо її реалізації не зроблено). Досить важливими є питання організації й проведення референдумів, виконання їх рішень. Нарешті, в умовах політичної кризи складним є питання державного устрою країни, перерозподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади.

Отже, подальше вдосконалення Конституції України має низку невирішених питань, серед яких забезпечення реальних механізмів народовладдя, державний устрій й повноваження органів місцевого самоврядування, окремих осіб, що займають вищі посади. Вкрай неоднозначними є питання форми правління, яке вирішується ще з проголошення незалежності. Думки політиків, науковців, правників з цих питань різняться. На нашу думку, вирішуючи ці питання необхідно спиратися не стільки на досвід зарубіжних країн (хоча враховувати його необхідно), скільки на досвід вітчизняний, на стан розвитку громадянського суспільства, загальну суспільно-політичну ситуацію в країні. Варто зазначити складність вибору форму правління. Враховуючи відсутність лідера в Україні й недосконалість

політичної системи суспільства, загрози протистояння між гілками влади, президентом і парламентом, на нашу думку, слід зберегти змішану форму правління, за якої можливий взаємний вплив гілок влади. Необхідно зберегти статус глави держави як арбітра у вирішенні внутрішніх протиріч. В свою чергу, треба посилити відповідальність парламенту й парламентарів за свої рішення.

Внесення змін до Конституції України потребує розвитку партійної системи, громадянського суспільства. Необхідно створювати інститути громадського контролю за діяльністю органів державної влади ц місцевого самоврядування. Тільки тоді Конституції будуть реально діяти.

Список використаних джерел:

1. Конституція України.
2. Барабаш Ю. Президент у змішаних республіках: деякі питання конституційно-правової теорії та практики/ Ю.Барабаш// Право України. – 2012 - №8 – с.93-99
3. Мартинюк Р. Критерії та чинники вибору форми правління в Україні/ Р.Мартинюк// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. - №2(6): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12mrspvu.pdf>
4. Серьогіна С. Конституційне закріплення форми правління: історичний досвід і сучасність/ С.Серьогіна// Право України. – 2013 - №12 – с.93-110
5. Сухонос В. Статус глави держави в умовах демократичного режиму/ В.В. Сухонос // Право України. – 2013ю - №8. – с. 106-113
6. Тернавська В. Політико-правові засади відповідальності уряду в Україні/ В.Тернавська// Право України. – 2010 – №7 – с.88-92.